

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1998-1999

6 januari 1999

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR ONDERWIJS, VORMING EN WETENSCHAPSBELEID

Vraag om uitleg van mevrouw Riet Van Cleuvenbergen tot de heer Eddy Baldewijns, Vlaams minister van Onderwijs en Ambtenarenzaken, over de opleidingen verpleegkunde

Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid

Woensdag 6 januari 1999

VOORZITTER : De heer Gilbert Vanleenhove

– *De vraag om uitleg wordt gehouden om 10.25 uur.*

Vraag om uitleg van mevrouw Riet Van Cleuvenbergen tot de heer Eddy Baldewijns, Vlaams minister van Onderwijs en Ambtenarenzaken, over de opleidingen verpleegkunde

De voorzitter : Aan de orde is de vraag om uitleg van mevrouw Van Cleuvenbergen tot de heer Baldewijns, Vlaams minister van Onderwijs en Ambtenarenzaken, over de opleidingen verpleegkunde.

Mevrouw Van Cleuvenbergen heeft het woord.

Mevrouw Riet Van Cleuvenbergen : Mijnheer de voorzitter, de bedoeling van mijn vraag is een stand van zaken te geven over de huidige opleidingen verpleegkunde. Sinds 1995 zijn een aantal zaken veranderd. Er heerst ook heel wat onrust in het onderwijs. Ik zou graag hebben dat daar rust komt voor de eerstvolgende jaren. Vandaar dat ik er belang aan hecht het standpunt van de minister te kennen over een aantal uitspraken die vroeger door zijn voorganger werden gedaan.

De onrust van de voorbije jaren in de opleiding verpleegkunde had niet enkel te maken met de inhoudelijke hervormingen van dit onderwijs, maar ook met de hele reorganisatie van het hoger onderwijs die werd aangevat in 1995. Alle opleidingen mogen nu nog maar maximaal drie jaar duren. Voor sommige opleidingen kan dat voor problemen zorgen. Er bestaat nu ook een vierde graad beroepsonderwijs en er wordt niet meer voorzien in systematisch betaalbare specialisaties onmiddellijk na de studies. Daarbij komen nog de federale pogingen om het Vlaamse onderwijs te beïnvloeden zonder enige vorm van dialoog.

Ten eerste wil ik het even hebben over verpleegkunde als een knelpuntberoep. Er moeten stimuli worden gegeven opdat meer mensen voor dit beroep kiezen. Zolang de VDAB haar jaarlijkse studie over knelpuntberoepen uitgeeft, is verpleegkunde in alle Vlaamse regio's een knelpuntberoep. De redenen zijn zowel van kwantitatieve als kwalitatieve aard. Een kwantitatieve reden is het onvoldoende aanbod afstuderende verpleegkundigen, zowel op het niveau dat vroeger gegradueerde als gebrevetteerde werd genoemd. Een andere kwantitatieve reden is dat velen noodzakelijk deeltijds werken om hun beroep te kunnen combineren met een normaal leven. Om dezelfde reden treden ze soms ook vroeger uit uit het beroep. Daardoor ontstaat er een tekort aan beroepsactieven. Een derde kwantitatief probleem zijn de acties van de voorbije jaren in de zorgsector om de werkdruk te verlagen. Ik denk onder meer aan de acties van vorig jaar. Het resultaat van die acties is dat er de volgende jaren heel wat extra verpleegkundigen nodig zullen zijn.

Kwalitatieve problemen zijn de zware werkomstandigheden, de wisselende uren, het zondagswerk, de nachtdienst en de psychische en fysische belasting. Daarbij komt dat verpleegkundigen een aantal werkterreinen waar ze eigenlijk nodig zijn, onontgonnen laten door de krappe arbeidsreserve. Het beroep wordt momenteel te statisch bekeken. Er wordt te weinig ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen, vooral in de welzijnssector. Ik denk onder meer aan de afbouw van stages bij mentaal gehandicapten en aan het gebrek aan belangstelling voor bejaardenrevalidatie, de patiënt en de thuiszorg. Al die sectoren zullen steeds meer verpleegkundigen vragen. Bovendien is er een toenemende verschuiving van opvoeders en verzorgers naar verpleegkundig personeel. Het is belangrijk dat we beseffen dat op dit ogenblik in de welzijnssector andere paramedici handelingen stellen die wel eens juridisch betwistbaar kunnen zijn. Het is belangrijk dat het Vlaamse onderwijs hierop in-

Van Cleuvenbergen

speelt. Mijnheer de minister, is het niet zinvol een gerichte campagne te organiseren om studenten en werkzoekenden te wijzen op de tewerkstellingsmogelijkheden van verpleegkundigen ?

Ten tweede komt de onrust in het verpleegkundeonderwijs gedeeltelijk voort uit de positieve doelstelling dat iedereen de kwaliteit van de verpleegkunde wil verhogen. Het is goed dat een beroep in beweging is. Herkenbare profielen van de verschillende zorgverstrekkers blijven wel nodig, zowel voor de patiënten als voor de maatschappij. Verpleegkundigen werken op verschillende functioneringsniveaus hoewel eenzelfde basisprofiel voor alle verpleegkundigen essentieel is. Dat profiel moet wel langs verschillende kanalen kunnen worden bereikt, eventueel aangevuld met specialisaties.

Zowel de federale ideeën om de toegang tot het beroep te bepalen als de ideeën om de titel enkel nog via hoger onderwijs te kunnen behalen, vertrekken vanuit die doelstelling. Kwaliteitsbewaking gaat echter om meer dan een titel. Het gaat om de mentaliteit en het vormen van zelfbewuste verpleegkundigen die de patiënt centraal plaatsen en zowel over de gepaste attitudes als over communicatieve, praktische en technische vaardigheden beschikken. Het gaat ook om permanent willen leren en volwaardig durven functioneren in een team van zorgverstrekkers. Een beroep kan immers pas worden opgewaardeerd als alle beroepsuitoefenaars zich bewust zijn van hun eigen waarde. Dat geldt zowel voor de docenten en studenten als voor de stageplaatsen en de latere werkomgeving.

De opleidingen in Vlaanderen werden pas hervormd. Ik pleit dan ook voor rust in deze opleidingen. De basis van de opleiding is eigenlijk de Europese titel voor verpleegkunde. Ik wil een aantal voorwaarden voor die titel vermelden : de opleiding mag pas aanvatten na een vooropleiding van tien jaar voorbereiding in het onderwijs, de opleiding moet drie jaar duren, bepaalde inhoudelijke items moeten aan bod komen, men moet algemeen inzetbaar zijn en met buitenlandse diploma's kan men in alle Europese landen werken. Dat laatste punt is belangrijk voor ons onderwijs.

Mijnheer de minister, ik wil een suggestie doen die ik vroeger ook al aan uw voorganger heb gedaan. Als Europa toch de voorwaarden voor de titel vastlegt, dan is het beter dat Vlaanderen zich daarvoor schikt. Op lange termijn kunnen we ons de

vraag stellen of de federale bijkomende bepalingen wel zinvol zijn.

Met betrekking tot de opleiding voor verpleegkundige in het hoger onderwijs pleit ik voor meer aandacht voor de stages. Zowel de opleiding voor gegradueerde verpleegkundige als voor vroedkundige werd hervormd. De resultaten van de doorlichting zijn niet zo schitterend. Kwaliteitsbewaking is dan ook nodig in dit onderwijs. Het personeel dat afstudeert moet voldoende hoog zijn gekwalificeerd, niet enkel met betrekking tot de terminologie maar ook inhoudelijk.

De te lage omkaderingscoëfficiënt en de ontoereikende stagebegeleiding kunnen dit probleem gedeeltelijk verklaren. Ik heb hier trouwens reeds op gewezen voor de onderwijshervorming tijdens een interpellatie in maart 1995. Het gaat niet op dat het kunstonderwijs een hogere omkaderingscoëfficiënt heeft dan het verpleegkundeonderwijs. Bij verpleegkunde gaat het ook om het individueel begeleiden van leerlingen die daarenboven moeten omgaan met mensen met zware problemen.

De resultaten van deze nieuwe studierichting op het werkveld moeten worden afgewacht. De opleiding voor sociale verpleegkunde duurde vroeger vier jaar. Zal men nu voldoen na drie jaar ? Vroedvrouwen waren vroeger algemeen inzetbaar, maar nu niet meer. Een aantal bijsturingen lijkt me over enkele jaren nodig, wanneer we over de resultaten van het werkveld beschikken.

Ik wil enkele voorstellen formuleren voor het hoger onderwijs : sneller bijsturen na minder doorlichtingsresultaten, nagaan of alle behaalde titels ondertussen federaal werden bevestigd. We weten immers allemaal dat in het koninklijk besluit van 1978 een aantal andere titels circuleren dan de diploma's die wij hier bedoelen.

Ik hecht ook een bijzonder belang aan de mogelijkheid tot blijvende aansluiting van de studies op specialisaties. De financiering daartoe is nu nog in het eerste jaar ingeschreven, maar ik stel mij ernstige vragen bij het uitdovend beleid dat dienaangaande wordt gehanteerd.

Tot slot moeten we er ook aan denken dat het opwaarderen van de titel verpleegkundige voor studenten van het hoger onderwijs misschien veel eerder kan resulteren in een bijkomende titel voor deze verpleegkundigen dan in een afbouwen van de titel van de lager gekwalificeerden.

Van Cleuvenbergen

Momenteel situeren de zwaarste problemen zich volgens mij in de vierdegraadsopleiding voor de gediplomeerde verpleegkundigen. Dit is op dit ogenblik de meest belaagde opleiding. Nochtans voldoet zij aan alle normen om de Europese titel te behalen en dit is iets dat we zeker niet uit het oog mogen verliezen. Drie jaar geleden werd deze opleiding grondig hervormd en de eerste lichting zal op het einde van dit schooljaar afstuderen.

Op dit ogenblik studeren vierduizend studenten aan tweehonderd scholen in Vlaanderen waar zij gedurende drie jaar deze hervormde vierdegraadsopleiding volgen. Een diploma van hoger secundair onderwijs is niet nodig om aan deze studies te beginnen. Daardoor wordt ook een dankbare kans geboden aan de goede leerlingen uit het secundair beroepsonderwijs. De opleiding behoort trouwens tot het secundair beroepsonderwijs, wat wel voor een aantal problemen zorgt. Ik denk daarbij aan studiebeurzen en aan de basisreglementeringen met betrekking tot het secundair onderwijs die niet altijd van toepassing zijn op volwassenen waar het hier tenslotte toch om gaat.

Op dit ogenblik worden deze opleidingen doorgeleefd en dat is een goede zaak. Toch zal ook dit voor problemen zorgen aangezien de kwaliteit in sommige scholen zeker zal moeten worden bijgestuurd. Wel durf ik nu met quasi-zekerheid zeggen dat er waarschijnlijk minder verschillen zullen zijn tussen bepaalde scholen uit het secundair vierdegraadsberoepsonderwijs en het hoger onderwijs dan tussen sommige hogeronderwijsscholen onderling. Ik durf met andere woorden beweren dat de kwaliteit van bepaalde van deze vierdegraadsopleidingvormen bijzonder hoog ligt. Didactisch gezien hebben deze scholen dus alle troeven in handen om vooral meisjes, die anders minder kansen hebben, op te tillen. Door de intensere kans op stagebegeleiding, door de werkingsfinanciering met coëfficiënt 3,81 en door het ervaringsgericht leren, zijn deze scholen eigenlijk de voorlopers van de huidige ontwikkelingen op het gebied van vorming en dit zowel op het vlak van de individuele beroepsopleiding waarvoor men thans vanuit de tewerkstelling sterk pleit als op het vlak van het permanent leren voor iedereen.

De tewerkstelling van deze afgestudeerden – ik heb het hier voor alle duidelijkheid nog over de oude opleiding – bedraagt nagenoeg 100 procent. De afgestudeerden worden sterk gewaardeerd omwille van hun flexibiliteit en grote inzetbaar-

heid, de praktijkgerichte opleiding die ze hebben genoten, de reflectie over deze praktijkuitoefening en hun sterk engagement in de chronische, geriatrie-sche en thuiszorg. Het is een richting die vooral wordt gevolgd door vrouwelijke studenten met een vooropleiding secundair beroeps- of secundair technisch onderwijs. Dit verhoogt hun tewerkstellingskansen, wat echter niet wegneemt dat er knelpunten blijven.

Het eerste knelpunt is dat men het diploma van hoger secundair onderwijs nu slechts bereikt na het beëindigen van een driejarige opleiding. Vroeger was dit na het eerste jaar.

Een tweede knelpunt is dat men op basis van de titel gediplomeerde verpleegkundige het beroep juridisch niet meer mag uitoefenen. Maar de eerste afgestudeerden met deze titel zijn in juni van vorig jaar afgestudeerd en zijn ondertussen aan het werk. Het koninklijk besluit van 1978 is dus niet aangepast. Ik heb wel reeds een voorstel tot aanpassing gezien, maar dat heb ik hierin gemist.

Een derde knelpunt is dat er zich nu reeds Nederlandse scholen in Vlaanderen vestigen die zich tot onze afgestudeerden uit het vierdegraads- of secundair onderwijs richten om hen – mits een bijscholing van twee jaar deeltijds onderwijs – een Nederlands diploma te geven. Dit diploma wordt dan gelijkgesteld met ons diploma verpleegkundige van het hoger onderwijs. Vlaanderen zou mijns inziens beter zelf zijn overgangsvormen naar het hoger onderwijs organiseren.

Nog een ander knelpunt is dat de optie permanent leren te weinig wordt meegegeven aan de studenten uit de verpleging. De studenten worden tijdens hun stages en ook in hun latere beroepsleven te weinig gestimuleerd om zich bij te scholen, behalve dan in uiterst praktische evoluties. Bovendien zijn er, zeker volgens de recente evoluties, maar weinig kansen om bijkomende diploma's en titels te behalen.

Het grootste knelpunt in deze richting blijft echter de onzekerheid van het voortbestaan ervan. Van daar mijn voorstel om vanuit Vlaanderen bruggen naar dit hoger onderwijs te slaan, onder andere door na het eerste jaar een herschikking door te voeren van enkele algemene vakken. Dit is toch niet zo moeilijk. Bovendien schept het de mogelijkheid om vervolgens naar het hoger onderwijs over te gaan.

Een tweede brugmogelijkheid is om vanaf het tweede jaar met modules te werken, zoals men

Van Cleuvenbergen

deze nu in het secundair beroepsonderwijs voorbereidt. Die modules kan men dan later meenemen bij een eventuele aanvatting van het hoger onderwijs.

Een ander voorstel bestaat in een onmiddellijke bijsturing na de doorlichtingen van dit jaar. Daarbij moet men de moed hebben te zwakke scholen te sanctioneren. Kwaliteitscontrole tijdens en na de opleiding blijft immers een absolute vereiste.

Nog een ander voorstel is het sterker ondersteunen in deze opleidingen van de basishouding van permanent en flexibel leren door middel van actievere voorbeeldfuncties van leerkrachten en verpleegkundigen in hun werksituaties. Tot slot pleit ik ook voor een federale regeling van de beroepsuitoefening. Een behaalde titel moet nu – na drie jaar wachten – eindelijk ook juridisch worden aanvaard door minister Colla, meer bepaald door de aanpassing aan het koninklijk besluit van 1978.

Wat de BBT's, de bijkomende specialisaties door bijzonder beroepstitels, en de BBK's, de beroepsbekwamingen betreft, kunnen we enkel knelpunten vaststellen omdat er in Vlaanderen nu eenmaal geen regeling is. Hierover zijn een aantal klachten bij de Raad van State aanhangig gemaakt. Moeten onze studenten, die volgend jaar afstuderen, dan naar Wallonië trekken om deze titels te behalen, of naar Nederland om betaalbare bijkomende titels te verwerven? Zullen wij wel voldoende verpleegkundigen hebben die gespecialiseerd zijn volgens de eisen van de huidige ziekenhuisnormen?

Ik stel dan ook voor om de specialisatieopleidingen te laten aansluiten op de studies. Verder pleit ik voor een dialoog met het federale niveau voordat hierover eenzijdige beslissingen worden genomen.

Met de bedoeling de rust in de sector te herstellen wil ik aan de minister een aantal concrete vragen stellen. Hebt u reeds contact gehad met minister Colla over de toekomst van het verplegingsonderwijs en de nadelige weerslag die de wisselende federale denkkaders hebben op het Vlaamse onderwijs? Mag ik aansluitend hierop vragen ook de evoluties in de federale planningscommissie Medisch Aanbod op te volgen? Deze commissie werd opgericht om de relatie tussen behoeften, studies en doorstroming van zorgverleners te bestuderen, maar dan zonder expliciete betrokkenheid van het onderwijs.

Hebt u met minister Colla afspraken gemaakt om de diploma's van de bestaande opleidingen in Vlaanderen officieel met een titel te laten bevestigen in het koninklijk besluit van 1978 zodat er geen juridische betwistingen mogelijk zijn? Zijn er reeds afspraken gemaakt over de manier waarop men in Vlaanderen bijkomende beroepstitels- en bekwaamheden kan verwerven?

Zijn er tot slot reeds resultaten bekend van de verschillende verzoekschriften die de Vlaamse Gemeenschap indiende bij de Raad van State over betwistingen in verband met beroepstitels en kwalificatievereisten van verpleegkundigen en andere opleidingen in de medische, paramedische of verpleegkundige sector?

De voorzitter : Minister Baldewijns heeft het woord.

Minister Eddy Baldewijns : Mijnheer de voorzitter, mevrouw Van Cleuvenbergen heeft een uitgebreide inventaris gemaakt van de problemen in een zeer specifieke sector die ons zeer ter harte gaat. Heel wat van haar vragen moeten echter op het federale niveau een antwoord krijgen. Ik ben het er uiteraard wel mee eens dat we hieromtrent waakzaam moeten blijven. Ik ga volledig akkoord met de appreciatie die mevrouw Van Cleuvenbergen heeft verwoord ten aanzien van de verpleegkundigen. De noodzakelijke steun blijft soms uit door de bestaande onzekerheid.

Ik zal me beperken tot het geven van een kort en duidelijk antwoord op de kern van de zaak. In uw inleiding hebt u terecht opgemerkt dat mijn voorganger, naar aanleiding van de onrust binnen de opleidingen verpleegkunde, heeft gezegd dat hij blijft geloven in de bijzondere waarden van de beide niveaus van de opleiding. Ik kan alleen maar het standpunt van mijn voorganger onderschrijven. Minister Van den Bossche heeft niet enkel in dit parlement maar ook daarbuiten verscheidene malen signalen gegeven die dit standpunt verduidelijken. Hij heeft dit ook gedaan ten opzichte van de federale regering.

In verschillende rondzendbrieven aan de scholen heeft hij dezelfde stelling benadrukt om de rust te herstellen. Hij heeft instructies gegeven aan de administratie die in dezelfde lijn liggen en geantwoord op een reeks vragen die hem vanuit het veld en de sector werden gesteld. Ik sta volledig achter het standpunt van mijn voorganger. De houding van de minister van Onderwijs is geenszins veranderd.

Baldewijns

De opleiding voor verpleegkunde in de vierde graad van het secundair onderwijs heeft een belangrijke waarde, enerzijds voor een groep jongeren die niet in het hoger onderwijs terechtkomen of -kunnen en anderzijds voor de sector, die absoluut nood heeft aan voldoende opgeleide verpleegkundigen.

Mijnheer de voorzitter, de minister van Volksgezondheid en Pensioenen werd reeds geruime tijd geleden op de hoogte gebracht van de opmerkingen van de onderwijssector op zijn aanvankelijke voorstellen. Naar aanleiding daarvan zijn er regelmatig contacten tussen het kabinet van onderwijs en het kabinet van minister Colla om een oplossing te vinden die verzoenbaar is met het standpunt van de onderwijssector. Deze contacten worden ook na mijn aantreden als minister voortgezet. Minister Colla is op de hoogte van het feit dat ik de bestaande opleidingen ook blijf verdedigen.

Er zijn in dit dossier nog altijd geen definitieve beslissingen genomen. Onder andere door de veelvuldige opmerkingen over de verpleegkundige opleidingen heeft de federale regering in december 1998 enkel die wijzigingen aan het koninklijk besluit van 1978 goedgekeurd die geen invloed hebben op de organisatie van het onderwijs. Ook de federale regering is immers van oordeel dat een grondige hervorming van de toegang tot het verpleegkundig beroep niet mogelijk is zonder overleg met de bevoegde ministers van onderwijs van de verschillende gemeenschappen.

Minister Colla heeft dan ook deze maand de vertegenwoordigers van de kabinetten van de gemeenschappen bijeengeroepen om een aangepast voorstel over de beroepstitel van verpleegkundige te bespreken. Ik kijk met belangstelling uit naar de nieuwe gesprekken.

Mevrouw Van Cleuvenbergen, over de verzoekschriften die door de Vlaamse Gemeenschap werden ingediend bij de Raad van State zijn er op dit ogenblik helaas nog geen resultaten bekend. We wachten met belangstelling op de uitspraken en de inzichten van de Raad van State.

Mijnheer de voorzitter, ik ben bewust kort geweest in mijn antwoord. Ik wens echter te beklemtonen dat de houding van de Vlaamse regering inzake dit dossier geenszins is veranderd. We zouden graag een duidelijkere regeling krijgen dan deze die is verwoord in het koninklijk besluit van 1978. Het is beter helemaal geen regeling te hebben dan een snel opgestelde en ondoordachte.

De voorzitter : Mevrouw Van Cleuvenbergen heeft het woord.

Mevrouw Riet Van Cleuvenbergen : Ik dank de minister voor het duidelijke antwoord. Het verheugt me dat de houding niet is gewijzigd. Zo kan de noodzakelijke rust in de sector terugkeren. Ik stel ook vast dat er eindelijk stappen worden gezet op het federale niveau. Nu de heer Van den Bosche daar ministeriële verantwoordelijkheid draagt, kan hij bijkomende steun geven.

Ik blijf bezorgd over de juridische gevolgen van het niet-erkennen van bepaalde diploma's. We moeten dit loskoppelen van de andere mogelijke hervormingen. Men moet ervoor zorgen dat mensen niet meer onwettelijk een beroep uitoefenen, zoals nu het geval is bij het onderwijs van de vierde graad.

De voorzitter : Het incident is gesloten.

– *Het incident wordt gesloten om 10.51 uur.*
